

Anonymous: een legioen naamloze informatiespecialisten

Vincent Janssen en Sabrina Gijsen

De meeste lezers kennen Anonymous als een bende criminele hackers, verscholen achter griezelige maskers. Jammer, vinden Vincent Janssen en Sabrina Gijsen. Want dit fascinerende collectief is in essentie gebaseerd op de gedachte dat informatie voor iedereen vrij toegankelijk en transparant moet zijn. De onidentificeerbare zwerm van 'hacktivisten' is de fysieke belichaming van het internet geworden: er is geen regie, geen censuur, geen hiërarchie – en op moreel vlak bevindt het zich in een grijs gebied. Informatievrijheid door informatieanarchie dus. Toch kan de deugd-zame informatiespecialist het omstreden Anonymous-collectief tot zijn collegae rekenen.

'Free access to information!' Nee, deze tekst is niet afkomstig van een flyer over open access. De leus stond in rode hoofdletters geschreven op de kartonnen verpakking van een tray bierblikjes. Een jongen hield het bord hoog in de lucht op een koude, sombere najaarsdag in Washington DC, nu twee jaar geleden. Op circa tweehonderd meter van het Witte Huis stond deze demonstrant, wiens gezicht schuilging achter een Guy Fawkes-masker (zie kader), luidkeels te protesteren tegen de Amerikaanse belastingdienst. Hij was in het gezelschap van duizenden andere gemaskerde mannen en vrouwen. Allen waren ervan overtuigd dat overheden zich niet transparant genoeg opstelden.

Ondertussen probeerde een groep Anonymous-hackers de site van de Amerikaanse belastingdienst uit de lucht te halen met een DDoS (Distributed Denial-of-Service) aanval. De website werd overbelast door de hackers en was hierdoor onbruikbaar. Dit gaf blijk van een sterk staaltje 'hacktivisme'.

Guy Fawkes-masker

Het zwart-witte masker is het meest herkenbare – en bekende – symbool van het Anonymous-collectief. Door dit masker blijven de Anons onherkenbaar tijdens protesten. Maar waar komt dit masker vandaan? Het masker is afkomstig uit de film *V for Vendetta* (2005). Het gezicht moet lijken op Guy Fawkes, die in 1605 met het befaamde Buskruidverraad het Britse parlement probeerde op te blazen.

Hactivisme

Cyberpesters, terroristen, internethooligans: Anonymous wordt in de media vaak op verschillende manieren verkeerd beschreven. In werkelijkheid is Anonymous een collectief van zogeheten hacktivisten. In een notendop is hactivisme het gebruik van ICT-systemen, zoals het internet, om een bepaalde politieke agenda na te streven. De hacktivistencultuur ontstond in het Massachusetts Institute of Technology (MIT). Voor mensen die in landen woonden met autoritaire regimes maakte een groep digitale grappenmakers van het MIT communicatiesoftware die censuur kon omzeilen.

Net als het activisme kent het hactivisme verschillende gradaties: van onschuldige (online) stakingen tot gewetenloze sabotage en andere illegale activiteiten. Al deze acties hebben één doel: vrijheid van informatie. Deze hacktivistencultuur vormt de bakermat van Anonymous.

Eerste internetleger

Het Anonymous-collectief heeft zich gevormd op de online gemeenschap 4chan.com. 4chan is een website waar anonieme gebruikers ongecensureerd en ongefilterd berichten, afbeeldingen en video's kunnen plaatsen, het liefst zo hilarisch en vulgair mogelijk. Door het gebruik van terugkerende symbolen, zoals internet-memes, ontstond langzamerhand een subcultuur vol anonieme nerds met grove humor als norm en 'lulz' als jargon voor leedvermaak. Daarmee was de basis voor Anonymous gelegd.

In de versleutelde Anonymous-chatroom AnonBoards vertelt een van de deelnemers, een zogeheten 'Anon', aan *IP* dat Anonymous niet gezien moet worden als een groep of een organisatie: 'Anonymous is geen homogene groepering. Het is vergelijkbaar met een zwerm vogels; het is groot, beweegt ongeveer in dezelfde richting, is veranderlijk, maar heeft geen duidelijk leiderschap.'

In 2006 werd dit lollige collectief plotseling politiek georiënteerd – met dank aan de uitspattingen van de Amerikaanse neonazistische radiopresentator Hal Turner. Door de hackaanvallen op Turners website ging Anonymous van een grappencultuur naar 'het eerste leger van het internet', vertelt een Anon aan *IP*.

Chanology

Uitgebreide media-aandacht kreeg Anonymous pas in 2008, toen het Project Chanology vorm kreeg. De Scientologykerk probeerde een promotiefilmpje met Tom Cruise van het internet te verwijderen. Chanology was de tegenreactie op de Scientologykerk, die de journalisten en websites bij bosjes aanklaagde voor copyrightscheiding wegens het plaatsen van deze video. Scientology bleek Anonymous' Moriarty: een perfecte vijand.

Anonymous verafschuwde de Scientologykerk, die censuur probeerde op te leggen aan de media. In een videoboodschap werd de digitale oorlog verklaard aan Scientology, eindigend met de inmiddels befaamde slogan 'We are Anonymous. We are Legion. We do not forgive. We do not forget. Expect us'. Hiermee opende het cyberspacecollectief de aanval. Scientology-telefoonlijnen werden uit de lucht gehaald en de website kreeg een reeks DDoS-salvo's te verduren.

Het activisme beperkte zich ditmaal niet tot het digitale rijk. Voor het eerst gingen duizenden Anons, verscholen achter Guy Fawkes-maskers, de straat op om te protesteren tegen Scientology. 'Het was een historisch moment', aldus een Anon op AnonBoards. 'Plotseling was Anonymous écht. Het internet in een fysieke vorm.'

LulzSec

Door het Project Chanology werden de internetactivisten en masse gemobiliseerd. Het aantal Anons steeg exponentieel en de acties, zowel online als offline, vonden plaats met een steeds hogere frequentie. Tijdens dit momentum richtte Anonymous ook haar pijlen op auteursrechtenorganisaties, banken, inlichtingendiensten en veiligheidsbedrijven. Neonazistische genootschappen en de repressieve regimes in Iran, Tunesië en Syrië waren eveneens doelwitten.

Er verschenen zelfs splintergroepen van Anonymous, zoals de beruchte online clan LulzSec. Dit gezelschap was verantwoordelijk voor aanvallen op onder andere de CIA en de NAVO, evenals voor een inbraak bij Sony, waarbij de gegevens van honderdduizenden Playstation-gebruikers op straat kwamen te liggen.

LulzSec en Anonymous worden echter vaak onterecht in één adem genoemd. Anonymous is namelijk een politiek georiënteerd hackerscollectief, terwijl LulzSec pretendeert een kleine, afvallige hackersgroep te zijn die cyberaanvallen pleegt puur voor de 'lulz' (een verbastering voor LOL, oftewel Laughing Out Loud).

Ook voor digibeten

Luidde de strijd tegen de Scientologykerk het begin van het Anonymous-collectief in, pas twee jaar later, in 2010, vond de wereldwijde doorbraak plaats. Na de publicatie van honderdduizenden overheidsdocumenten probeerde de Amerikaanse overheid WikiLeaks te verbannen van het internet. Anonymous reageerde op haar beurt met 'Operation Avenge Assange': een reeks cyber- en DDoS-aanvallen in naam van de informatievrijheid.

Alle bedrijven die naar aanleiding van de publicaties geen diensten meer leverden aan WikiLeaks en geldstromen blokkeerden moesten het ontgelden. 'Het was censuur in haar puurste vorm', aldus een Anon op AnonBoards.

De diensten van MasterCard en Visa werden platgelegd en die van PayPal werden enorm vertraagd. Al was Anonymous geen groentje meer op het gebied van online mobilisatie, de impact van de aanvallen op deze multinationals bleek groter dan ooit. Anonymous had namelijk een strijdmiddel ontwikkeld dat een belangrijke barrière voor hacktivisme, namelijk het gebrek aan IT-kennis bij aanhangers, overwon. Met dit wapen, een simpele DDoS-app genaamd LOIC ('Low Orbit Ion Cannon'), konden Anons met beperkte IT-kennis toch digitale aanvallen uitvoeren. Het Wikileaks-offensief maakte het voor iedere digibeet mogelijk actief deel te nemen aan het hacktivisme.

AnonOps

Na verloop van tijd begon Anonymous zich steeds meer te profileren als voorvechter van de mensenrechten. Dit bleek ook uit haar aandeel in de Arabische Lente. Bij de AnonOps (Anonymous Operations) tijdens de Tunesische en Egyptische revolutie werden overheidswebsites gehackt en kregen burgers tips hoe ze censuur en elektronische surveillance konden vermijden. Ook gingen honderden wifi-routers naar Egypte nadat de overheid het internet had afgesloten.

Bovendien zijn Anons steeds vaker op straat te vinden. Zo waren de internetactivisten prominent aanwezig bij de Occupy-protesten in 2011 en de protestacties tegen het handelsverdrag ACTA een jaar later. Operation Safe Winter, waarbij de internetactivisten elke winter zorgdragen voor daklozen overal ter wereld, laat een menselijk gezicht van Anonymous zien.

Vanaf 2014 heeft Anonymous het vooral gemunt op politiegeweld en controversiële haatgroeperingen. De websites en social media-accounts van Islamitische Staat (IS) en de Ku Klux Klan (KKK) zijn al veelvuldig platgelegd en persoonlijke gegevens van leden werden openbaar gemaakt. Meedogenloze represailles tegen kinderpornosites, autoritaire regimes en terroristen; ze maken allemaal deel uit van het repertoire.

Hacksenjacht

Hoe goed de handelingen van Anonymous ook bedoeld zijn, dit neemt niet weg dat vele activiteiten wettelijk verboden zijn. De gevolgen van de AnonOps zijn schadelijk voor zowel overheden als bepaalde individuen. De schuld van deze schade wordt door zowel het collectief als de overheden bij eenieder gelegd: hadden de geheimen nooit mogen bestaan of had Anonymous deze geheimen niet mogen publiceren? Dit kip-en-ei-verhaal pakt tot op heden altijd slecht uit voor Anonymous-leden. De 'hacksenjacht' die de Amerikaanse overheid op hacktivistten heeft geopend is groter dan waar ook ter wereld. In sommige Amerikaanse staten zijn de straffen voor hackaanvallen en digitaal protesteren hoger dan die voor pedofilie. Volgens een geïnterviewde Anon 'werken deze buitenproportionele straffen voor digitale burgerlijke ongehoorzaamheid tegen ieders vrijheid van meningsuiting'.

Collega-informatiespecialisten

De activiteiten van het cyberspace-collectief Anonymous mogen dan veelal illegaal en bombastisch zijn, ze lijken op informatiegebied meer overeenkomsten te hebben met het werk van informatieprofessionals dan men in eerste instantie zou verwachten. Net als informatiewerkers lopen hacktivisten tegen de onevenredige distributie van informatie aan. Veel Anonymous-hackers maken internet toegankelijk voor degenen aan wie dit recht ontnomen is en faciliteren toegang tot informatie voor hun publiek. Verschilt dit zoveel met de werkzaamheden van een informatieprofessional die continu het aanbod van informatie vereenvoudigt of uitbreidt voor de klant?

Eigenlijk niet. Zoals een bibliothecaris nieuwe boeken op de plank zet, plaatst een Anonymous-klokkenluider geclassificeerde overheidsinformatie op WikiLeaks. Met een posterstandje op een conferentie pleit de informatieprofessional voorzichtig voor open access, terwijl de Anon tumultueus op straat protesteert tegen censuur. Hoewel de inhoud van de informatie en de middelen verschillen, is het einddoel voor beiden hetzelfde.

Informatie-extremisme

De informatieprofessional staat niet alleen in de strijd voor vrij toegankelijke informatie. Anons en informatieprofessionals bevinden zich in hetzelfde spectrum als het gaat om informatievrijheid. De plaatsing in dit spectrum is echter verschillend.

Anons zijn als het ware fundamentalistische informatiespecialisten. Het hacktivismisme zou zelfs informatie-extremisme genoemd kunnen worden. Het motto is nog steeds informatievrijheid, maar sommige Anons zijn bereid buiten de wet te treden. Over de vraag of dit doel de excessieve middelen heiligt, kan lang gediscussieerd worden – al zullen sommigen het meteen afkeuren en geen discussie aangaan. Ook binnen Anonymous is er genoeg onenigheid en lang niet alle Anons houden zich bezig met illegale activiteiten, zoals hacken.

Kritiek op transparantie

Niet iedereen is vóór gehele transparantie van overheden. Hoogleraar Paul Frissen (Universiteit van Tilburg) uit in zijn nieuwe boek, *Het geheim van de laatste staat*, kritiek op het eindeloze verlangen naar transparantie. Zijn stelling is dat staten geheimen nodig hebben om de vrijheid van hun burgers te beschermen. Ongelimiteerde transparantie, zoals Anonymous nastreeft, is volgens Frissen gevaarlijk voor iedereen. Zo zijn spionage- en inlichtingendiensten belangrijk om binnen- en buitenlandse dreigingen te weren.

Anonymous is in feite niets meer dan de onvermijdelijke tegenreactie op eeuwenlange geheimzinnigheid. Absolute transparantie is taboe bij overheden en organisaties. Net zoals informatieprofessionals het antieke verdienmodel van uitgevers proberen te doorbreken, wil Anonymous een einde maken aan de dierbare geheimzinnigheid van staten en bedrijven. Iedereen heeft recht op informatie, waar ook ter wereld. De enige vraag is: hoe ver ben je bereid te gaan voor informatie vrijheid?